

Karel Eliáš: Málokdo zná občanský zákoník lépe než já, návrhy v malé novele jdou mimo jeho bolesti a jizvy

eFocus

Hlavní autor nového občanského zákoníku, profesor Karel Eliáš, v rozhovoru pro EPRAVO.CZ Digital o navrhované malé novele NOZ. Pokrylo ministerstvo sporné oblasti a kde naopak střílí naslepo? Zmíníme také možné zrušení SJM anebo výtky soudců k rekodifikaci.

Pane profesore, co se aktuálně děje kolem novelizace o.z.? Ministerstvo zveřejnilo návrh, o kterém tvrdí, že je výsledkem diskuse s odbornými kruhy.

„Ministerstvo zpracovalo k novele několik materiálů. Z těch, které jsou veřejně přístupné, je to první část novelizačního záměru na stránkách obczan.cz. Ta jistě výsledkem diskuse s odbornými kruhy není.“

A co koncept takzvané malé novely?

„Koncept malé novely měnící asi 12 paragrafů zveřejněn nebyl, i když obsah je znám. Ale ani ve vztahu k této novele nevím, jakou diskusi má ministerstvo na mysli. Ví se, že pan náměstek Pelikán požádal několik málo právníků - včetně mě - o písemné vyjádření k onomu obsáhlejšímu materiálu. Čtyři posudky a písemná negativní stanoviska profesních organizací nelze pokládat za diskusi. Ministerstvo se sice 11. září vyjádřilo, že při identifikaci a analýze problematických ustanovení zamýšlí spolupracovat s civilistickým kolegiem při Ústavu státu a práva Akademie věd, ale příslušný krok dosud neučinilo. Míč je tak zatím na jeho straně.“

Pokrývají změny témata, která označovala odborná veřejnost za nejvíce problematická? Přece jen se k vám jistě zpětná vazba dostávala.

„Troufnu si tvrdit, že málokdo zná občanský zákoník lépe než já. Víím, kde jsou jeho bolesti a jizvy. Řekl bych, že konkrétní návrhy v malé novele jdou většinou mimo.“

Považujete aktuální nástřel změn, který míří do připomínkového řízení, za vítězství odborných kruhů?

„Nemluvil bych o vítězství. Mému uvažování je vzdálená představa konfliktních střetů. Namísto je usilovat o diskurs ve smyslu kooperativního hledání správného řešení. Tak jsme také postupovali při přípravě návrhu občanského zákoníku v rekodifikační komisi i mimo ni. Přirozeně, v případech, kde výslednou podobu zákona poznamenávají politická rozhodnutí, resortní tlaky a skupinové zájmy, jde o ideál, k němuž se dá v praktické legislativě jen směřovat, byť se zcela nenaplní. Aktuální stav spíše potvrzuje mínění, že tu jsou dva nebo čtyři majitelé věčných pravd, již diskutovat nepotřebují.“

Přesto, původní návrh resortu byl dramaticky obsáhlejší.

„Je významné uvědomit si, že šlo jen o první část. Po ní měly následovat tři nebo čtyři další stejně obsáhlé části. Už proto je obtížné domýšlet se, kam až zamýšlené změny zasáhnou. A jaké by mezi zveřejněnými a nezveřejněnými novelizačními změnami vznikly vazby a z toho plynoucí praktické důsledky aktuálně nemůže vybočit z rámce spekulací. Vlastně ani nevím, zda aktuální nástřel změn

miří do připomínkového řízení. V eKLEPu zatím není. Pokud je mi známo, byl jen zaslán k projednání tripartitě. V tomto materiálu se navrhuje některé změny zákoníku převzaté z původního velkého návrhu, ke kterým jsem ve svém posudku uplatnil zásadní připomínky. Podle smlouvy, kterou se mnou ministerstvo uzavřelo, má tyto připomínky se mnou projednat osobně paní ministryně Válková a rozhodnout o nich. To se dosud nestalo.“

Pokud se na návrh podíváme blíž, obsahuje osm témat úprav. Začal bych prvním, a to rozvázáním pracovního poměru nezletilého. Je požadavek tripartity oprávněný a bude změna prospěšná?

„To je návrh, který chce vrátit naše právo do roku 1950, kdy to bylo zavedeno. Tehdy se rozhodlo, že práce je občanskou povinností, že patnáctileté děti jsou s to tuto povinnost v zájmu společnosti plnit, a proto tak budou činit i bez přivolení rodičů. Jde o řešení, které sledovalo, „jak nejlépe využít lidské pracovní síly“, jak prohlásil dlouholetý člen ÚV KSČ akademik Procházka na konferenci v Liblicích v r. 1957. V sociokulturním prostředí, kam patříme (Německo, Rakousko) je to zcela neobvyklé. Dokonce i v Rusku nebo v Maďarsku se vyžaduje k zaměstnání dítěte mladšího šestnácti let souhlas jeho rodičů. Nám se po složitých jednáních podařilo do zákoníku alespoň prosadit velmi mírné posílení rodičovských práv a zabránit tomu, aby se patnáctileté děti ještě v době školní docházky staly obětí různých náborářů. To má teď zmizet. Vnímám to jako oslabení ochrany dětí a útok na rodinu.“

Pokud jde o prodloužení doby, kdy je nutné přezkoumat svéprávnost, souhlasíte se zásahem ministerstva?

„Přezkum svéprávnosti z úřední povinnosti soudu se do zákoníku dostal z podnětů organizací věnujících se ochraně lidských práv. Některé požadovaly takový přezkum dokonce s ročním odstupem a byly dosti neústupné. V každém případě jsme dnes vázáni mezinárodní Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením. Její čl. 12 náš stát zavazuje k pravidelnému přezkumu zásahů do právní způsobilosti lidí. Zároveň se tam ukládá omezit tyto zásahy na nejkratší možnou dobu. Chápu, že ministerstvo trápí náklady na znalecké posudky, to však lze řešit úpravou v občanském soudním řádu. Změna doby ze tří na pět let je arbitrární a stejně jako původní úprava vykazují všechny nevýhody plošného přístupu.“

A patologicko-anatomické pitvy?

„Pokud jde o pitvy, je to závažné téma. Je pravda, že ještě vládní návrh zákoníku kopíroval předchozí stav a kodifikoval předpoklad souhlasu s pitvou. K obrácení pravidla došlo až při projednávání vládní osnovy v Poslanecké sněmovně na základě delší debaty v ústavněprávním výboru. Stejný přístup jako aktuální úprava drží řada západních zemí. Nyní se to chce politickým rozhodnutím změnit. Jistěže lze mocensky rozhodnout o znárodnění mrtvol. Myslím ale, že tomu má předcházet zevrubnější debata. Nejde přece jen o medicínskou otázku, jde o problém etiky, lidských práv a také náboženský. Stačí se podívat na diskuse na Medical Tribune: jedna z nich začíná příspěvkem konstatujícím zjištění přispěvatele, že za dlouhá léta jeho lékařské praxe bylo 99% pitev úplně k ničemu. A na jiných diskusních serverech najdete zážitky lidí, kteří věděli, že jejich otec nebo matka si nepřáli, aby jejich tělo bylo pitváno, a popis zkušeností, co zažili při prosazování přání svého nejbližšího.“

Podnikatelské prostředí od 1. ledna těžce neslo zejména požadavek plné moci ve formě notářské listiny. Proč jste vlastně tak moc formální přístup zavedli?

„Notářský zápis je veřejná listina. Jako takový zakládá plný důkaz o právní skutečnosti, kterou notář potvrdil. Proto nedává smysl, aby zmocněnec jménem jiné osoby vyvolal zřízení takové listiny na základě plné moci vystavené v podobě neautorizovaného papíru. S tím jsou spojena velká rizika. Zkušeností se zfalšovanými plnými mocemi má praxe dost. Řešení, které má občanský zákoník dnes, není výkřik do tmy. Stejnou cestou jdou právní úpravy zhruba poloviny států EU, nehledě na právní praxi některých dalších. Tady je ve hře důvěryhodnost veřejných listin, které mají závažné právní následky, jinak řečeno, ve hře je transparentnost, kterou se dnes zaklíná celá politická scéna. Pokřik

o ubohých zahraničních investorech, kteří budou muset jezdit z Hongkongu do Prahy za notářem, je demagogie odhlízející od pravidel obsažených v zákoně o mezinárodním právu soukromém.“

Hojně diskutováno je také opakované umísťování dětí do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Měla by diskuse pokračovat i dál? Například bývalý náměstek ministra spravedlnosti Filip Melzer tvrdí, že diskuse je nutně potřebná i nadále a s návrhem resortu je nespokojený ...

„Věta, která má být doplněna do § 971 o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, demonstruje zásadní neznalosti toho, kdo ji napsal. Není to ostatně jediný případ nástrělu této novely. Nelze klást proti sobě zařízení typu Klokánků a dětské domovy. V obou typech zařízení jde o ústavní výchovu dětí. Stejně je i to, že před ústavní výchovou má vždy přednost pěstounská péče. Rozdíl mezi oběma ústavami je v tom, že zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc není určeno k trvalé péči o dítě. Účelu jednoho i druhého typu ústavů jsou podřízeny mj. požadavky na kvalifikaci personálu. I na stránkách Klokánka se dočtete, že poskytuje dětem přechodnou péči. Jsou i jiné instrumenty k dočasné péči o děti – jde např. o pěstounskou péči na přechodnou dobu nařízenou předběžným opatřením soudu nebo podle zákona o sociálně právní ochraně dětí. Také jejich trvání je časově omezeno. Zásadně šesti měsíci je nejen občanským zákoníkem, ale i zákonem o sociálně právní ochraně dětí limitován pobyt v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Navrhuje se napsat do zákona, že soud může dítě umístěné do zařízení typu Klokánků svěřit i opakovaně. To ale není žádná novinka, soud musí vždy rozhodovat v zájmu dítěte a zvažovat, co je pro ně v dané situaci nejlepší. Tedy i dočasně je ponechat tam, kde jsou. Mediální hysterie kolem několika případů, kdy soud rozhodl o umístění dítěte jinak, neodůvodňuje změnu zákona. Navíc změnu, která podobným případům zjevně nezabrání. Dokonce i samo ministerstvo se ve svých interních dokumentech hlásí k zásadě, že zákony nesmí být měněny na základě mediální poptávky. Tady to zřejmě neplatí. K dispozici už musí být přece velký počet soudních rozhodnutí v uvedených věcech a jen jejich rozbor může ukázat, co je mainstream a co je exces. Kromě toho: proč opakovaně svěřit? Proč ne již nařízené svěření prodloužit o nezbytnou dobu? Nebo: lze-li svěřit opakovaně, lze tak činit i po neomezenou dobu? Třeba i postupně na dobu deseti let? Jde přece o zařízení určená pro okamžitou pomoc dítěti na přechodnou dobu. Pokud se např. paní doktorka Vodičková chce v Klokánku starat o děti nastálo, nic jí nebrání zřídit a dát si akreditovat dětský domov.“

Jak jste přijal fakt, že ministerstvo navrhuje navrátit zákonné předkupní právo?

„Inu, zavedlo se to u nás v roce 1950, tak se k tomu zase vrátíme. Při přípravě zákoníku jsem nebyl skalním odpůrcem zákonného předkupního práva, ale respektoval jsem a veřejně hájil názor většiny. Fakt je, že každý spoluvlastník je úplným vlastníkem svého podílu. Nyní se navrhuje zákonem vlastnickou svobodu omezit. Uvidíme, jak se to popasuje s Listinou základních práv a svobod. Argument, který ministerstvo zatím uvedlo, totiž že se tím zabrání, aby se do domu ve spoluvlastnictví nastěhoval zcela cizí člověk, je skutečně úsměvný. Tomu se navrženým opatřením opravdu nezabrání.“

Co si Karel Eliáš myslí o diskutovaném zrušení SJM? A chtěl by se podílet na přípravě širší novelizace? Kompletní rozhovor naleznete v aktuálním vydání EPRAVO.CZ Digital.

Nové číslo si můžete stáhnout vždy poslední středu v měsíci, a to ZDARMA na App Store a Google Play. Využít můžete také webový archiv starších čísel na adrese tablet.epravo.cz.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Půl roku po účinnosti novely stavebního zákona](#)
- [Rozhovor s Adamem Vojtěchem](#)
- [Video rozhovor s Danielou Kovářovou](#)
- [Video rozhovor s Martinem Maisnerem](#)
- [Video rozhovor s Monikou Novotnou](#)
- [Video rozhovor s Robertem Nerudou](#)
- [Video rozhovor s Michalem Vepřekem](#)
- [Video rozhovor s Robertem Němecem](#)
- [Video rozhovor s Michalem Hinkem](#)
- [Video rozhovor s Janem Pořízkem](#)
- [Video rozhovor s Martinem Nedelkou](#)